

EURASIA CENTER

Eurázsia
Központ

Elemzések

**Kaspi-tengeri csúcstalálkozó: A
kereskedelmi és logisztikai
útvonalak új valóságához történő
igazítása?**

Veres Szabolcs

EK/2022/41.

Eurázsia Központ Elemzések

Kiadó:
Eurázsia Központ

Szerkesztő:
Dr. Horváth Levente

A kiadó elérhetősége:

1117 Budapest, Infopark sétány 1i
eurasiacenter@uni-neumann.hu
<https://eurasiacenter.hu/>

Kiadásért felelős személy:

Dr. Horváth Levente, igazgató

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők az Eurázsia Központ álláspontjának.

EURÁZSIA KÖZPONT

Budapest 2022.

© Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

ISSN 2939-550X

KASZPI-TENGERI CSÚCSTALÁLKOZÓ: A KERESKEDELMI ÉS LOGISZTIKAI ÚTVONALAK ÚJ VALÓSÁGHOZ TÖRTÉNŐ IGAZÍTÁSA?

Veres Szabolcs

Absztrakt

2022. június 29-én Asgabat adott otthont a Kaszpi-tenger partmenti országainak hatodik csúcstalálkozójának, amelyen részt vett Szerdar Berdimuhamedov türkmén, Ilham Alijev azerbajdzsáni, Ebrahim Raiszi iráni, Kasszim-Zsomart Tokajev kazah és Vlagyimir Putyin orosz elnök. A hagyományos formában megrendezett találkozó napirendjén a Kaszpi-tenger part menti országainak integrációs kérdései és a Kaszpi-tengeri nemzetközi és regionális logisztikai, kereskedelmi és kölcsönös együttműködési folyamatok aktuális kérdései szerepeltek. Ezen kívül a hatodik Kaszpi-tengeri csúcstalálkozón a partmenti országok vezetői számos kétoldalú megbeszélésen is részt vettek. A találkozó államfői által aláírt hivatalos zárónyilatkozat elismerte a Kaszpi-tenger jogi helyzetéről szóló kérdések fontosságát és megerősítette a Kaszpi-tenger part menti országai számára a hajózási, biztonsági és a szénhidrogén erőforrások kutatása, valamint a környezetvédelem terén korábban elfogadott irányelveket.

Kulcsszavak: *Kaszpi-tenger, logisztika, szállítás*

Abstract

On June 29, 2022, the sixth summit of Caspian littoral states was held in Ashgabat with the participation of Turkmen President Serdar Berdimuhamedov, Azerbaijani President Ilham Aliyev, Iranian President Ebrahim Raisi, Kazakh President Kassim-Zomart Tokayev, and Russian President Vladimir Putin. The agenda of the meeting, organized in a close and expanded format, included issues of interaction of the Caspian Sea littoral states and topical issues of international and regional logistics, trade and mutual cooperation processes in the Caspian Sea. In addition, the leaders of the littoral states also participated in a number of bilateral meetings at the Sixth Caspian Sea Summit. The official final declaration of the meeting signed by the heads of state recognized the importance of the Convention on the Legal Status of the Caspian Sea and reaffirmed the previously adopted guidelines for the littoral states of the Caspian Sea in the fields of navigation, security, exploration of hydrocarbon resources and environmental protection.

Keywords: *Caspian Sea, logistics, transport*

Bevezetés

A Kaszpi-tenger a világ legnagyobb zárt vízteste, melynek természeti erőforrásai gazdagok és változatosak. Az Orosz Föderáció Természeti Erőforrások Minisztériuma szerint a [Kaszpi-tengeri talapzat bizonyított szénhidrogénkészlete](#)

2,95 milliárd tonna kőolajat és 3,1 billió köbméter földgázt rejthet. Ugyanakkor vannak olyan [szakértői adatok](#), amelyek szerint a Kaszpi-tenger olaj- és gázkészletének nagysága 26-40 milliárd tonna.

A Szovjetunió idején a Kaszpi-tenger gyakorlatilag egy „beltenger” és egy Iránnal szomszédos vízi határvonal volt. 1992-ig a Kaszpi-tenger helyzetét a [szovjet-iráni szerződések szabályozták](#). Azonban a Szovjetunió összeomlását követően az újonnan létrejött Kaszpi-tenger menti független államok — Azerbajdzsán, Kazahsztán és Türkmenisztán — megalakulása több jogi kérdést is felvetett a Kaszpi-tenger felosztásával kapcsolatban.

A part menti államok képviselőinek a Kaszpi-tenger jogi és fizikai (határ) helyzetének megoldásáról szóló találkozóinak kezdetben kevés sikerrel zárultak. Ezért a kérdés megvitatására, a 2000-s évek elejére minden Kaszpi-tenger menti ország egyetértett abban, hogy szükségessé vált egy, a kérdéssel foglalkozó új platform létrehozása. Ennek eredményeként a Kaszpi-tengerrel határos országok között [2002. április 22–23 között Ashgabatban](#) került megrendezésre az első történelmi jelentőségű találkozó, melynek két fő eredményét lehet kiemelni:

1. A Kaszpi-tenger partmenti országainak először sikerült tárgyalóasztalhoz ülniük a Kaszpi-tengerrel kapcsolatos jogi kérdésekben.
2. Az asgabati csúcstalálkozó volt az első, ahol kompromisszumkészség mutatkozott a tenger-menti országok vezetői között.

Az asgabati találkozó előzményei és kérdései

A 2022. június végi Kaszpi-tengeri csúcstalálkozón, melyen a Kaszpi-medence államfői (Irán, Oroszország, Kazahsztán, Türkmenisztán és Azerbajdzsán) személyesen vettek részt, két hivatalos napirendi pont szerepelt: a Kaszpi-tengerrel kapcsolatos jogi kérdések aktuális helyzete és a regionális biztonság legfontosabb kérdései. A csúcstalálkozónak Türkmenisztán fővárosa, Ashgabat adott otthont.

Az asgabati csúcstalálkozó közvetlenül a Németországban megrendezett [G7-találkozó](#) (2022. június 26-28) után egy nappal került megrendezésre. A találkozó előtt [az iráni elnök](#) országa részvételét a csúcson a Kaszpi-tenger mellékének egyik legfontosabb pólusaként és a világ óceánjaihoz vezető kulcsfontosságú útvonalként mutatta be, hozzátéve, hogy a Kaszpi-tenger medencéje, mind az öt partmenti állam közös erőforrásközpontja. Ugyanakkor [Raiszi, iráni elnök azt is megjegyezte](#), hogy a medence valamennyi állama egyöntetűen egyetért abban, hogy a régióban és a tengeren nincs helye a „nem régiós szereplőnek.”

A türkmenisztáni találkozó érdekessége, hogy 2022. február 24-ét (az orosz-ukrán háború kirobbanásának ideje) követően ez volt az első olyan nemzetközi diplomáciai találkozó, melyen Vlagyimir Putyin Oroszországot elhagyva személyesen vett részt.¹

---

¹ Első nemzetközi találkozó, ám 2022. február 24-t követően első Oroszországon kívüli útja során Tádzsikisztánba tett látogatást.

A kereskedelmi és logisztikai útvonalak új valósághoz igazítása

A találkozónak egyik hivatalos napirendi pontja a régió biztonságának kérdése volt, ami a logisztikai és szállítási útvonalak biztosítását jelentette, nem pedig a régió biztonságpolitikáját. Ezt jól jellemezte Vlagyimir Putyin csúcstalálkozón elmondott [beszédének gazdasági része](#) is melyben kijelentette, hogy a Kaszpi-tengeri államok kereskedelmi forgalma 35 milliárd dolláros rekordot ért el.²

Az orosz elnök kijelentése több szakértő szerint is pontosításra szorul, mivel az öt tenger menti állam kereskedelmi volumenének kétharmadát hagyományosan az Oroszország és Kazahsztán közötti kereskedelmi forgalom teszi ki.

Azért, hogy a Kaszpi-tenger menti kereskedelem ne csak az orosz-kazah kétoldalú áruforgalomra támaszkodjon Kazahsztán elnöke, Kasszim-Zsomart Tokajev [bejelentést tett](#) egy Kaszpi-tengeri élelmiszer- és teherforgalmi központ létrehozásáról. Véleménye szerint, olyan áruforgalmi központ létrehozására van szükség itt, amely minimális költségek mellett lehetővé teszi a kölcsönös kereskedelem növelését.

Beszédében a kazah elnök a „minimális költségek” alatt a régió szállítási és logisztikai hálózatának a fejlesztését értette, amelynek [szükségességét Vlagyimir Putyin, orosz elnök is kiemelte](#). Szerinte a hagyományos Európába irányuló orosz és ázsiai logisztikai láncok megszakadása és az európai export útvonalak nyugati szankciók általi blokkolása lehetőséget ad a Kaszpi-tenger menti államoknak és Oroszországnak arra, hogy saját élelmiszer- és áruforgalmi potenciálját a Kaszpi-tenger térségében lévő regionális piacok irányába, Iránon keresztül pedig az Indiai-óceánon a külföldi piacokra is irányítsa át.

A kazah és az orosz elnök javaslatai nem titkoltan az [Észak-Dél nemzetközi közlekedési folyosó](#) mielőbbi beindítására irányuló kijelentések voltak, amely a tervek szerint Szentpétervárt kötné össze Irán és India kikötőivel.

Az Észak-Dél kereskedelmi folyosó

Forrás: Google Maps, saját szerkesztés

² 2013 óta először lépte túl a 30 milliárd dolláros határt.

A régió biztonsági kérdései

A gazdasági együttműködés kérdéseinek feltétlen prioritása mellett a csúcstalálkozó résztvevői nem hagyhatták figyelmen kívül a térség biztonságának helyzetével kapcsolatos kérdéseket sem, különösen a jelenlegi globális folyamatok tekintetében nem. Ugyanis a Kaszpi-tengeri csúcstalálkozó résztvevői [egyetértettek abban](#), hogy a régió geostratégiai státuszát figyelembe véve jelentősen megnövekedhet annak a kockázata, hogy kívülről destabilizálják a Kaszpi-tenger térségét, ugyanakkor a csúcstalálkozó kibővített formátumában a találkozó résztvevői nem különösebben hangsúlyozták ezt a témát. Csupán általános nyilatkozatokra szorítkoztak, felsorolva a régiós fenyegetéseket, amelyek ellen hatékonyan kell felvenni a versenyt. Ahogy azt ezzel kapcsolatban Szerdar Berdimuhamedov, türkmén [elnök kiemelte](#), az ötoldalú együttműködés legfontosabb feladata és egyben sikerének fő feltétele a Kaszpi-tenger térségének erős, hosszú távú és oszthatatlan biztosítása, a potenciális veszélyek semlegesítése, amelyek akadályozhatják vagy lassíthatják a régió fejlődését.

Irán szerepe

A Kaszpi-tenger államainak egységes működését azonban jelenleg Irán gátolja. Ugyanis a 2018. augusztus 12-én Aktauban (Kazahsztán) aláírt [A Kaszpi-tenger jogi helyzetéről szóló egyezményt, Irán nem ratifikálta](#). Ennek eredményeként a dokumentum még nem lépett hatályba, amire a találkozón a kazah elnök is felhívta a figyelmet.

Irán késedelmé az egyezmény ratifikálásának folyamatában a Kaszpi-tenger vízfelszínének az elosztásában keresendő. Ugyanis Teherán a jelenlegi körülmények között nem hajlandó elfogadni, hogy a Kaszpi-tenger felszínéből rá eső rész 13%, hiszen a Szovjetunió ideje alatt Iránnak a Kaszpi-tenger 50%-a felett volt jogi fennhatósága.

Irán jelenlegi álláspontja az, hogy meg kell határozni a partmenti államok pontos területeinek határait a tengerfenéken és a tengerfenék alatt, valamint a Kaszpi-tenger vizeivel kapcsolatban rögzíteni kell egy pontos megállapodást.

Ezzel kapcsolatban azonban [Ebrahim Raiszi, iráni elnök azt is elismerte](#), hogy Irán számára rendkívül fontos a térségbeli barátokkal és szomszédokkal való együttműködés bővítése. Az iráni lépésekből pedig az is kivehető, hogy Teherán kiemelt célja a Kaszpi-tenger irányában egy globális jelentőségű tranzit- és közlekedési csomópont kialakítása Irán területén, amely iráni érdek egybeesik a többi Kaszpi-tenger menti állam érdekeivel.

Türkmenisztán

Oroszország csúcstalálkozón történő részvétele elsősorban az [Észak-Dél](#) folyosóval, valamint a türkménisztáni gázprojektekkel kapcsolatban érdekes. Ugyanis a közép-ázsiai ország a [nemrég felfedezett](#) Kaszpi-tengeri földgázmezőkkel a világ második legnagyobb földgázkészlettel rendelkező országává vált (Oroszország után), amely az Európai Unió figyelmét is felkeltette. Ugyanis, ha megépülne a Türkmenisztánból a Kaszpi-tengeren keresztül haladó gázvezeték, akkor a

türkmén gáz könnyen el tudna jutni Európába, amit [Ilham Alijev, azeri elnök is támogatna](#).

A [türkmén földgázmezők](#) felfedezése azonban Moszkva érdekeit is felkeltette, mivel a földgázmezők felkutatásához Oroszország is hozzájárult, és Moszkva számára jelenleg Európával kialakult konfliktus miatt nem cél az európai energiabiztonság stabilizálása.

A szankciós politika miatt a geopolitikai és világgazdasági körülmények megváltoztak, Moszkva Indiát és Pakisztánt nem csak európai, hanem kínai földgázpiac alternatívájának tekinti. Ezért a Kreml támogatásáról biztosította Asgabatot a Türkmenisztán-Afganisztán-Pakisztán-India gázvezeték-projekt ([TAPI](#)) megépítésében.

Környezet és ökológia

A Kaszpi-tengeren folytatott együttműködés egyik kulcsfontosságú területeként a csúcstalálkozó résztvevői a tenger és a szomszédos területek egyedülálló [ökoszisztémájának megőrzését jelölték meg](#), kiemelve, hogy a környezet jelenlegi állapota komoly aggodalomra ad okot. A globális felmelegedés és az éghajlatváltozás kihívásai mellett a térség ökológiája szempontjából jelentős kockázatokat rejthet magában az ásványkincsek aktív kiaknázása és az erőforrások szállítása területén.

Összegzés

A hatodik Kaszpi-tengeri csúcstalálkozó nem került a média figyelmének középpontjába, azonban mégis jelentőséggel bír. A csúcstalálkozó tartalmát és eredményeit elemezve kikörvonalazódnak az új geopolitikai realitások. Az Oroszország elszigetelésére irányuló nyugati szankciók Oroszország Dél- és Kelet-Ázsia felé történő fordulását eredményezte. Emellett az asgabati csúcstalálkozó az Oroszországgal szembeni nyugati szankciók ellenére megerősítette az eurázsiai orosz partnerek készségét a Moszkvával történő politikai és gazdasági párbeszédre, valamint az Oroszországgal korábban megkezdett együttműködések folytatására. Az ülést követően az is világosabbá vált, hogy most az Oroszország előtt álló feladat nem más, mint, hogy megpróbálja kibővíteni a szomszédos államokkal folytatott kereskedelmi együttműködések.

Irán szempontjából a részvétele a Kaszpi-tengeri csúcstalálkozón részét képezik az Ebrahim Raisi elnök által meghirdetett külpolitikának, amelynek célja a régiós jószomszédi viszony erősítése.

A találkozó előtt azeri, kazah és türkmén várakozások az energiaforrások (kőolaj és földgáz) kitermelésével és lehetséges – akár Európába irányuló – exportjában voltak érdekeltek, mivel mindhárom ország saját (és egyben közös) érdeke erőforrásaiknak Európában történő értékesítése.

Ezen kívül regionálisan (és globálisan is) fontos momentum volt a Kaszpi-tengeri csúcstalálkozó zárónyilatkozata, melyben az ülés résztvevői ismét megerősítették a Kaszpi-tenger jogi helyzetéről szóló egyezmények alapelveit, amely szerint a „nem Kaszpi-államok” bármilyen jellegű (katonai, fuvarozási, hajózás) jelenléte a Kaszpi-tengeren nem kívánatos.